БЕЛАРУСКІ ЗВОН

Радыкальная тыднёвая часопісь.

Цана асобнага нумару 20 гр.

Адрэс Рэдакцыі і Адміністрацыі: Вільня, Ліпоўка 18.

Адрэс для карэспандэнцыі і падпіскі: паштовая скрынка № 19.

ПРЫЙМО ІНТЭРЭСАНТАЎ ад 10 да 2 гадз. што-дня, апрача сьвятаў і нядзель.

Падпіска з дастаўкай да хаты: на 1 год – 6 зл., за паўгоду – 3 зл., за 3 мес. – 2 зл., за 1 мес. – 50 гр.

Год I. Вільня 30 красавіка 1931 г. № 10

Увазе нашых радных.

З усіх канцоў Заходняе Беларусі да нас даходзяць весткі аб тым, што сёлетняя вясна на вёсцы прадстаўляецца проста катастрафальна. Хлеб ужо пераважна зьедзены, бульба — і тая канчаецца, а тут і заробкаў ніякіх ня відаць, і нельга і гэтым шляхам — шляхам прадажы сваей рабочай сілы — папоўніць гаспадарчую нястачу маламожнага сялянства. Ведаюць аб гэтым і афіцыяльныя сфэры. Адбываюцца зьезды і нарады ўрадавых і паўурадавых чыньнікаў, на якіх абгаварываюцца спосабы змаганьня з найстрашнейшай зьявій — зьявай набліжаючаеся галадухі.

Усё гэта дужа добра, і трэба спадзявацца, што з дзяржаўнага скарбу будзе дадзена пэўная фінансавая дапамога дзеля забясьпечаньня маламожных элемэнтаў нашае вёскі ад пагрозы голаду. Але — адна справа асыгноўкі на дапамогу, другая — падзел гэтае дапамогі паміж патрабуючымі яе. Звычайна ў такіх выпадках дапамогу дастаюць тыя элемэнты, якія найлепш з-арганізаваны і — дзякуючы гэтаму — прымаюць чыннае ўчасьце ў падзеле. І вось, пасколькі справа ідзе аб беларускае сялянства, дык мусім проста з жахам сьцьвярдзіць той бясспрэчны факт, што нашае сялянства ў гэты мамэнт ня мае абсалютна ніякае сваее арганізацыі.

Запраўды: ад часу разгрому Грамады ў нас нямашака ніводнае палітычнае партыі ані наагул шырокае грамадзкае арганізацыі, якая магла-бы ўсюды на правінцыі выступаць ад імя беларускіх сялянскіх масаў і на мясцох бараніць іх інтарэсы. Істнуючыя ў Вільні цэнтры гуртуюць адно толькі „вярхі" нашага грамадзянства і могуць кідаць у масы толькі тыя або іншыя лёзунгі і заклікі, але — з увагі на свой характар і сваю будову — не пранікаюць глыбей у народную гушчу і гэтак ня могуць на мясцох кіраваць беспасрэдна сялянскімі масамі, ня могуць вясьці іх па шляху штодзеннага змаганьня за чыста мясцовыя, часта на першы пагляд дробныя справы і патрэбы, з якіх аднак-жа складаецца і ад якіх залежыць у вялікай меры вясковае жыцьцё і дабрабыт вёскі. І толькі два элемэнты спасярод вясковага жыхарства ў Заходняй Беларусі прадстаўляюць паважную арганізацыйную сілу: польскія асаднікі і — абшарнікі. Дык ня дзіва, што голас гэтых дзьвюх груп, аб'яднаных і супольнымі эканамічнымі інтарэсамі, і супольнымі палітычна-нацыянальнымі мэтамі, зьяўляецца рашаючым у ўсіх штодзенных, будніх справах, якія складаюць істоту вясковага жыцьця, ня гледзячы на тое, што лічбова гэтыя групы — зусім ня чысьленыя, раўнуючы да двухмільённае масы беларускага сялянства. Але — сялянства гэтае неарганізаванае, панура маўчыць, дык і з воляй ягонай, з пажаданьнямі і слушнымі патрэбамі яго мала хто лічыцца...

Ясна, што гэтакі стан доўга трываць ня можа, і беларускае сялянства мусіць знайсьці адпаведную форму дзеля арганізацыі сваіх сілаў з мэтай абароны сваіх інтарэсаў і слушных дамаганьняў. Але гэта — справа будучыні, якая зусім не развязвае пытаньня: якім-жа спосабам цяпер, сягоньня, у гэту веснавую кампанію па барацьбе з галадухай маламожнае беларускае сялянства павінна даходзіць таго, на што мае бясспрэчнае, бясспулічнае права?

На гэта адказ можа быць пакуль-што адзін: у гэты цяжкі, крытычны мамэнт у вясковым жыцьці павінны апраўдаць выяўленае ім сялянскімі масамі даверра — беларускія радныя ў гмінах і сойміках. Яны павінны выразна выступіць, як прадстаўнікі інтарэсаў беларускіх сялянскіх масаў, павінны гэтыя інтарэсы рашуча бараніць, не зварачаючы ўвагі на тое, што некаму гэта можа не спадабаецца. Мы стаім перад мамэнтам, калі нашыя радныя мусяць на дзеле даказаць, ці яны ідуць з нашым народам, ці — выслугуючыя „сільным гэтага сьвету". І ад таго, ці яны вытрываюць у „агнявой спробе", будзе залежыць і адношаньне да іх з боку сялянства — як наагул, так і пры новых выбарах.

Не пасьпелі нашы складальнікі скласьці гэту стацьцю, як прышлі весткі аб новым стыхійным няшчасьці, што звалілася на наш многапакутны край. Ад паводкі пацярпелі — дзесяткі тысяч душ, пераважна — вясковая і местачковая бедната. Ім усім патрэбна помач — паважная і бездакладная. І тая-ж роля, якая вызначана беларускім радным пры ратаваньні нашага сялянства ад голаду, тым болей прыпадае ім пры здабываньні ад дзяржавы і падзеле між жыхарствам дапамогаў ахвярам разводзьдзя. Падаючы далей жудасныя весткі аб нябывалых у нас разьмерах паводкі, мы паўтараем заклік да грамадзян радных беларусаў: выпаўняйце ваш сьвяты абавязак перад беларускім сялянскім людам!

НЯБЫВАЛАЕ РАЗВОДЗЬДЗЕ Ў НАШЫМ КРАІ.

Вельмі сьнежная зіма дый позьняя, раптоўна падскочыўшая вясна нарабілі шмат бяды нашаму краю. Старажылы ня помняць такіх вялізарных паводак. Асабліва цяжкія ахвяры і страты панясла сама Вільня, як найвялікшае згуртаваньне людзей у Краі.

Вільня.

Вільля паднясла свой ровень на 6 мэтраў вышэй нормы.

Вада дайшла аж да Катэдры, у якой пачалі нават затапляцца — праз зямлю — склепы. Цялятнік, Батанічны сад, Бэрнардынскі сад, вуліцы: Антокальскі Бераг (цалкам), Арсэнальская, Узьбярэжная, Падзамкавая, Мастовая, Віленская (пад Зялёным мастом), Тартакі, Касьцюшкі, Глыбокая, Падгорная, Рыбакі, Магамэтанская, Лелеэвля, Вонвозы, Піярская, Багуслаўская, Ніжэйшая частка Закрэту — цалкам ці часткова былі заліты вадой. Вада заліла шмат кватэраў і падвалаў, з якіх жыхары вывезены і жывуць часова ў казармах ды іншых, знойдзеных Магістратам, памяшчэньнях.

Малая, але бурная Вялейка нарабіла больш шкодаў, як вялікая, але павальнейшая Вільля. Падмыўшы пяшчаныя горы, яна зруйнавала цэлы рад дамоў — драўляных і каменных, сярод якіх і адну камяніцу ў 3 паверхі,— на вуліц. Зарэчнай, Бэкешовай, Піярскай, Сафіянавай і інш.

На Зьвярынецкім канцы места — мора вады. Пад вадой цэлы рад складаў дрэва, 2 лесапільныя заводы і 4 скураньня.

Усе вялікія віленскія масты, нават Зьвярынецкі і Зялёны — былі пад страхам значнага пашкоджаньня. Усьцяж іх ратавалі спэцыяльныя атрады сапёраў, так сама і новазбудаваны вайсковы мост на Антокалі.

Заліта была часткова мястовая электроўня, у выніку чаго на некалькі дзён значная частка дамоў аставалася без сьвятла. „Ахоўны вал" Магістрат пачаў будаваць — па шкодзе.

У часе паводкі некалькі малых хлапцоў утанула ў вадзе. 2500 людзей былі выселены з кватэраў і жылі ў казармах.

У места прыяжджаў міністар працы і сацыяльнай апекі, каб асабіста даведацца аб разьмерах бяды і прынятых мерах ратунку.

Паводка у правінцыі.

ПАВЕТ ВІЛЕНСКА-ТРОЦКІ.

У Віленска-Троцкім павеце разьліліся: Вільля, Вілейка, Вака, Неманчынка. Заліта Троцкая гміна часткова — 20 будынкаў пад вадой. На Ковенскім тракце зьнесены мост каля Яшун. Другі мост зьнесены на Мэрэчанцы на шляху Вільня—Ліда. Папсаваны мост у Рэшы-Варнянскай. Сарваны мост на рацэ Ашмянцы ў вёсцы Бідзюны. Пад пагрозай быў мост у Міхалішках. Заліта картонавая фабрыка ў Грыгораве, заліты засьценкі Антонішкі, Ярчаны, Сойды, будынкі лясьніцтва Неманчынскага.

У Новай Вялейцы заліты некалькі вуліцаў, як Полацкая, Летняя і інш.

ПАВЕТ СЬВЯНЦЯНСКІ.

У Сьвянцянскім павеце — залітыя дарогі між Сьвянцянамі і Калтынянамі.

Грэбля ля млына Сьвятэлка зьнішчана. Рака пабегла іншым рэчышчам. Так сама зьнішчаны насып і плянт чугункавы ля млына — камунікацыя адбывалася некаторы час з перасядкай.

Так сама чыгункавая камунікацыя паміж Сьвянцянамі і Ігналінам была прыпынена — размыты былі насыпы. Але ў той самы дзень увечары камунікацыя была ўзноўлена. Рака Сьвятая прарвала млыновыя грэблі ў Шэлене і Бароўцы і падмыла насып чыгункавага шляху. 4 вёскі Твэрацкай гміны ў значнай частцы — пад вадой.

Усяго ў павеце сарвана 6 драўляных мастоў. Выпадкаў з людзьмі ня было.

ПАВЕТ ДЗІСЬНЕНСКІ.

Ровень вады у Дзьвіне і Дзісьне падняўся нябывала. У месьце Дзісьне вадой заліты 9 вуліцаў, 16 дамоў, 6 крамаў і некалькі складаў. Ахоўныя валы проці паводкі — зьнесены дазваньня. На радавым баку заліты вадой на 2 кілямэтры прастор на Слабодцы. Мост на Дзісьненскай грэблі часткай зьнесены, часткай разабраны, прычым 2 работнікаў панясла вада, але іх удалося адратаваць.

ПАВЕТ МАЛАДЭЧАНСКІ

Заліты вадой рэкаў. У ваколіцы зьнесены вадой некалькі мастоў. Камунікацыя з Івянцом перарвана.

У Радашковічах заліты 9 будынкаў ды зьнесены 2 масты. На рацэ Гуйцы перавярнулася лодка з эвакуаванымі жыхарамі вёсак, але ўсіх людзей удалося адратаваць. У Лебедзеве гміна заліта вадой. Некалькі хатаў і 16 гаспадарак затоплены цалкам.

ПАВЕТ ПАСТАЎСКІ.

Места Дунілавічы часткова затоплена. Заліты 30 дамоў; электроўня станула. Камунікацыя ў шмат мясцовасьцях спынена. Тэлефонныя і тэлеграфныя слупы вырваны — лінія перарвана. Усяго на прасторы павету зьнесена ды папсавана каля 20 мастоў.

ПАВЕТ АШМЯНСКІ.

У Ашмяне затоплена каля 30 дамоў. У Смаргоні — каля дзесятку. Зьнесена 6 мастоў. Электроўня ў Ашмяне заліта вадой і нячынна.

ПАВЕТ ВЯЛЕЙСКІ.

Усе рэкі разьліліся нячувана шырака. Цэлы рад мясцовасьцяў цалкам адрэзаны вадой. Вёска Раінкі каля Ільлі з 200 жыхароў заліта вадой.

Усяго на прасторы Віленскага ваяв. пацярпела ад паводкі каля 10,000 людзей. Дый то гэтая лічба хіба-ж няпоўная.

Віленская Дырэкцыя (чугункавая) выслала на правінцыю спэцыяльную тэхнічна-шляховую камісію, якая мае абгледзіць усе шкоды, зробленыя паводкай, дый загадаць патрэбныя меры дзеля іх направы.

Віленскае ваяводзтва атрымала ад цэнтральнага ўраду 100.000 зл. — на першую дапамогу ахвярам паводкі. Апроч таго, мае быць распачата публічная зборка грошаў на тую-ж мэту.

Наваградзкае ваяв.

Ад 22 красавіка ўсе рэкі на прасторы ваяводзтва—Нёман, Шчара, Бярэзіна з іх прытокамі—бурна выйшлі з берагоў, затапіўшы ўсе блізкія

(гл. на адварот)

абшары дый руйнуючы шляхі камунікацыі. Найгорш справа стаяла ў пав. Стаўпецкім. Ровень Нёмна дайшоў да 6 мэтраў вышэй нормы. Камунікацыя з Мірам, Нясьвіжам ды Сьверженем перарвана. У Стоўпцах утанулі 3 работнікі. У Шчорсах вада падмыла мост, пагражаючы абвалам. За Шчорсамі ўсе меншыя масты — зьнесены вадой.

У Мікалаеве мост значна папсаваны, як і нова-збудаваны мост у Агароднiках; так сама і новая грэбля.

У Валожынскім павеце Бярэзіна затапіла вёскі: Саковічы, Вабярэзь, Ягадзінец, Паташні і мястэчка Бакшты.

На ўсім прасторы павету каля дзесятку ахвяраў людзьмі. Ратунковую працу вядуць атрады, высланыя дырэкцыяй публічных работаў — разам звыш 1000 асоб.

Увага: Далейшыя весткі кажуць аб значна большых разьмерах нарабленых паводкай бяды ды стратаў.

Новы зварот у палітычных адносінах у Эўропе.

У палітычных адносінах Эўропы назіраецца новы зварот, які можа—або давясьці да лепшага ладу ў Эўропе, або-да новага выбуху вайны.

Слушна кажучь, што „ядром эўрапэйскага міру" зьяўляецца добрыя адносіны між Францыяй і Нямеччынай. Дык вось якраз гэтыя добрыя яшчэ нядаўна адносіны раптам папсаваліся, дый, здаецца, паважна.

Першым ударам па «муры» нямецка-французкага даверра быў тайна ад Брыяна падрыхтаваны Курціусам акт мытнага аб'яднаньня Аўстрыі з Нямеччынай. Апублікаваньне гэтай умовы адразу пасварыла нядаўных прыяцеляў: Брыяна і Курціуса. Брыян адразу абвясьціў „вайну" Курціусу, распачаўшы працу над сваім „плянам", маючым мэтай недапусьціць да гэтага аб'яднаньня.

Першым рашучым крокам распачаўшайся „палітычна-гаспадарчай вайны" Францыі проці Нямеччыны зьявілася — мільярдавая пазыка французскага капіталу Польшчы. Зацраўды-ж, калі яшчэ нядаўна ў французскай прэсе дый навят у пануючых урадавых колах чутны былі галасы аб тым, што трэба неяк „больш справядліва вырашыць крыўдную для Нямеччыны справу калідору", дык цяпер французская чыгункавая пазыка дадзена якраз на замацаваньне за Польшчай усіх тых яе абшараў, на якія рашуча прэтэндуе Нямеччына, афіцыяльна заяўляючая, што без звароту іх ня можа быць трывалага міру ў Эўропе... Будаваны за французскую пазыку чыгункавы шлях ня толькі гаспадарча, але й палітычна і мілітарна ўзмацняе Польшчу якраз на тых адрэзках міжнароднага фронту, дзе ей пагражае Нямеччына.

Вось першы адказ Брыяна Курціусу на яго „пратакол" аб аўстрыяцка-нямецкай мытнай уніі... Францыя ўкладаючы свае капіталы ў загрожаныя Нямеччынай абшары і камунікацыйныя шляхі Польшчы, гэтым самым рашуча заяўляе, што будзе бараніць іх ў разе патрэбы і аружна... Нямецкая прэса так і зразумела гэтую пазыку, страшэнна абураючыся за яе на Францыю, якая дае Польшчы новыя сілы і магчымасьці барацьбы проці Нямеччыны...

Але-ж Нямеччына пачула ўжо сябе залішня сільнай ды незалежнай, каб упасьці духам ад гэтага выбуху Брыянава гневу. Нямецкая прэса піша выразна, што прышла пара рашуча пераглядзіць усе карысьці ад так званай „лёкарнскай палітыкі" паразуменьня з Францыяй. Калі гэта, „паразуменьне" мае быць карысна толькі для Францыі, дык трэба пашукаць больш карыснай для Нямеччыны палітычнай камбінацыі... Калі „эўрапэйскі захад" нічога ня дае Нямеччыне, дык трэба памацаць добра шляхоў на поўдні і ўсходзе Эўропы.

Такія шляхі дае Нямеччыне якраз толькі-што рашуча распачатая пакуль-што ў галіне гаспадарчай—бліжэйшая сувязь з Аустрыяй.

„Аб'яднаньню з Аўстрыяй, піша большасьць нямецкай прэсы, ніякая сіла, ніякія Брыяны ў сьвеце перашкодзіць ня могуць". — І запраўды-ж: пакуль Брыян „апрацоўвае" свой забойчы для Нямеччыны „плян" ануляваньня аўстрыяцка-нямецкай гаспадарчай уніі, гэтая ўнія для Нямеччыны ўжо дае такія зыскі, што ў яе значэньні і сіле сумлявацца зусім ня можна.

Гаспадарчае злучэньне з Аўстрыяй адразу зрабіла Нямеччыну „гаспадарчым суседам" паўтары дзесяткаў дзяржаў Эўропы, паставіўшы яе ў варункі гандлёвага абмену, якіх ня мае ніводная з дзяржаваў Эўропы.

Назаўтрае пасьля апублікаваньня пратаколу аб мытнай уніі ўсе акцыі нямецкіх прадпрыемстваў падскочылі на біржы ў сярэднім на 50 проц. іх вартасьці... Побач з гэтым і лічбы нямецкага вывазу пачалі расьці з шалёнай шпаркасьцяй: за сакавік надвышка вывазу над увозам дайшла ў Нямеччыне да нябывалаў лічбы 300 мільёнаў марак, ці ўтрая перавысіла амэрыканскую. Адначасна Нямеччына здолела нябывала зьніжыць лічбы ўвозу. Такім чынам нямецкая марка пачынае ўжо барацьбу нават з наймацней устабілізаванай у Эўропе французкай валютай. — Французскі франк, як ведама, б'е англійскі фунт, адцягіваючы золата з Лёндану ў Парыж; а нямецкая марка пачала ўжо адцягіваць золата з Парыжу ў Бэрлін...

Усе гэтыя лічбы і факты падае з сумам і абурэньнем сама... французская прэса — ў артыкулах сваіх найпаважнейшых эканамістаў...

Дык ясна, што Нямеччына не перапалохалася „наступу Брыяна" на „мытны пратакол" з Аўстрыяй: Мытная ўнія яе з Аўстрыяй ужо пастаіць сама за сябе...

Але Нямеччына мае яшчэ „запасны козыр" проці эўрапэйскага захаду—на эўрапэйскім усходзе... Як заўсёды, калі яе пачынаюць залішня „прымарожываць" з захаду, Нямеччына пачынае шукаць „адлігі" на Усходзе... Так і цяпер. — Толькі што падпісаная нямецка-радавая ўмова дае нямецкай прамысловасьці вялізарныя замовы. Нямецкія фабрыкі, як падлічылі французскія эканамісты, атрымалі на бліжэйшыя месяцы замоваў на тры міліярды франкаў... Французскі публіцыст Бэрнюс піша, што „Нямеччына выразна зьвярнулася тварам на ўсход таму, што захад марудзіць з выкананьнем яе дамаганьня перагляду граніц і трактатаў"... А ўсім добра ведама, што значыць узапраўднасьці гэты саюз Нямеччыны з Радамі, якія мэты мае ён — у тых „сэкрэтных артыкулах, якімі дапоўнены апублікаваныя трактаты паміж імі". Апіраючыся на Усход, Нямеччына можа зусім не баяцца Захаду, (кажа далей ён). „Нямеччына багацее, ўсьцяж, ня гледзячы на агульны крызіс; Нямеччына яўна імкнецца—на падставе эканамічнай перавагі-да перавагі і палітычнай у Эўропе. А дзеля гэтага—першым чынам трэбуе зваленьня ад ўсіх вяжучых яе волю і пачын трактатавых абавязкаў, поўнай роўнасьці з іншымі ў збраеньні" і г. д... І калі на гэтым шляху Нямеччына ізноў становіцца, як бар'ер, але не як „лёкарнскі мост", дык павінна ізноў дайсьці да нейкага выбуху ў Эўропе... У кожным разе Нямеччына ўжо не пабаялася адкрыта заявіць, што будзе вясьці самастойна і незалежна сваю палітыку. Дык на нашых вачох канчаецца „лёкарнскі пэрыяд" эўрапэйскай гісторыі, а начынаецца нейкі іншы...

І-як быццам сугучна з гэтым — сам лёкарнскі прыяцель Нямеччыны, Брыян, кідае кіраўніцтва чыннай замежнай палітыкай францыі, прымаючы выбар на прэзыдэнта рэспублікі...

Сойм і Ўрад.

Надзвычайная сэсія парляманту і новы канстытуцыйны канфлікт.

23 красавіка адбылося першае пасяджаньне Сойму надзвычайнай сэсіі парляманту. Пасяджаньне мела вельмі бурны характар.

Як ведама, дэкрэт Прэзыдэнта склікаў сэсію для прыняцьця ўрадавага законапраекту аб перадачы французска-польскай супалцы будовы чыгункавай лініі Шлёнск-Паморра. Але дагэтуль дэкрэты, склікаючыя парлямэнт на надзвычайныя сэсіі, не вызначалі, дзеля чаго склікаецца сэсія. Арт. 25 Конституцыі, а нават і новы Наказ Сойму, апрацаваны клюбам Б. Б., не прадбачаць ніякіх абмежаньняў праграмы працаў надзвычайных сэсіяў. Праграма працы парляманту, праўда, заўсёды ўзгаднецца з плянамі ўраду, але польскі парлямант меў дагэтуль поўную ўнутраную свабоду ў пляваньні сваей заканадаўчай працы.

Таму дэкрэт Прэзыдэнта, які можна было зразумець ня толькі ў сэнсе матываваньня патрэбы скліканьня сэсіі, але і ў сэнсе накіданьня абавязковай і выключнай праграмы працы парляманту, у даным выпадку — абмежаньне праграмы сэсіі аднэй толькі справай чыгункавага праекту, выклікаў вялікае хваляваньне сярод апазыцыі, якая ставіць сабе першай задачай ахову прызнаных канстытуцыяй правоў парляманту. Таму апазыцыйныя клюбы пастанавілі востра пратэставаць проці нарушэньня гэтых правоў.

Калі маршалак Сойму прачытаў дэкрэт Прэзыдэнта, адзін за адным падняліся кіраўнікі апазыцыйных клюбаў, трэбуючы ўнясеньня ў праграму сэсіі яшчэ іншых палючых спраў. Маршалак адмовіў, пазываючыся на тое, што „сэсія склікана Прэзыдэнтам выключна для аднэй справы". Тады апазыцыя пачала вельмі востра пратэставаць, чытаць рэзкія дэкляраці, а ўрэшце — ў поўным складзе выйшла з залі паседжаньняў. Такім чынам праект умовы быў прыняты ў першым чытаньні і адасланы ў камісію ўрадавай большасьцю — у адсутнасьці ўсей апазыцыі. У выніку ўсяго гэтага апазыцыя ўнясла ў Сойм прапазыцыю выразіць недаверра яго старшыні.

Прапазыцыя аб недаверры ураду.

Клюб эндэкаў унёс у Сойм прапазыцыю аб выражэньні недаверра ўраду, матывуючы яе — „дапушчаным урадам нарушэньнем § 25 Конституцыі", — у зьвязку з тым-жа дэкрэтам Прэзыдэнта аб надзвычайнай сэсіі. Прапазыцыя эндэкаў падтрыманая ўсей апазыцыяй, адкінена галасамі ўрадавага клюбу.

ПАЛІТЫЧНАЕ ЖЫЦЬЦЁ.

Праваканьне вайны гітлераўцамі у Гданску.

У зьвязку з Польска-гданскім канфліктам, выклікаўшым адстаўку польскага камісара ў Гданску, ведамы французскі публіцыст Шэрадам, слаўны тым, што найдакладней прадказаў ваенныя „наступленьне Нямеччыны на Эўропу" задоўга да вайны, прарочыць і цяпер няўхільнасьць новай вайны з боку Нямеччыны, а нават магчымасьць выбуху вайны ў кожны мамэнт у нашыя дні.

Найбольшай пагрозай міру, піша ён, зьяўляюцца значныя банды азброеных гітлераўцаў, якімі перапоўнена тэрыторыя Вольнага места Данцігa (Гданску). Францыя, піша Шэрадам, цяпер занята толькі плянамі Брыяна, каб за ўсялякую цану перашкодзіць аб'яднаньню Аўстрыі з Нямеччынай, але вайна цяпер прыйдзе не адтуль, але з Гданску, дзе некалькі тысячаў гітлераўцаў і шталь гэльмаўцаў, пушчаных сюды Нямеччынай у згодзе з Сэнатам Данцыгу, могуць у кожны мамэнт справакаваць вайну з Польшчай.

Запраўды-ж польскія газэты зьмяшчаюць даўгі сьпісак рознага роду нападаў гітлераўцаў на палякоў у Гданску—пры поўнай, як цьвердзяць газэты, „нэўтральнасьці" мясцовых уладаў...

Французскі публіцыст трэбуе, каб Ліга Нацыяў зараз-жа палажыла канец нямецкім правакацыям у Гданску, бо-ж Бэрлін хоча за ўсякую цану вывесьці з раўнавагі Польшчу, каб тая першая аружна выступіла проці Гданску. А тады ўжо Нямеччына — „змушана будзе бараніцца і бараніць нямецкае места". І тады ні Францыя, ні Ліга ня будуць мець абавязку памагчы Польшчы, як „дзяржаве, распачаўшай вайну...

Так і пачнецца, цьвердзіць Шэрадам, новая Вялікая вайна...

Кангрэс нямецкіх людоуцу.

У Бэрліне адбыўся кангрэс „Людовай партыі", які выразіў поўнае даверра ўраду Брюнінга, да якога яшчэ нядаўна партыя Курціуса адносілася вельмі крытычна. Але пагроза з боку абодвух крайніх — левага і правага — флянгаў: камуністаў і гітлераўцаў відаць аб'яднала партыі буржуазнага цэнтру. Кангрэс нямецкіх людоўцаў пацьвярдзіў яшчэ раз праграму партыі. У галіне загранічнай палітыкі партыя сучаснага міністра замежных спраў ставіць сабе мэтамі: вызваленьне з пут аў гаспадарчага жыцьця краю (ці грунтоўны перагляд „пляну Юнга"); скасаваньне „немагчымых усходніх граніцаў; бо гэтага бясправўя Нямеччына ня прызнае ніколі", распачаць энэргічнай акцыі дзеля звароту адабраных каленіяў і т. д. Кангрэс выразіў міністру Курціусу — падзяку за мытную ўнію з Аўстрыяй.

Зачыняючы кангрэс, старшыня яго ў сваей прамове заявіў, што „адзінай прычынай сучаснага страшэннага крызісу ў Нямеччыне зьяўляецца ўсьцяж яшчэ трываючая ў ей „нязьдзімая акупацыя" (ці спата адшкадаваньняў). „Калі гэтая акупацыя ня будзе скінена, Эўропе пагражае... бальшавізм"... „Нямецкі народ, казаў ён далей, ня можа далучыцца да фронту заходніх дзяржаў, пакуль ён не здабудзе сабе поўні сваей жыцьцёвай вольнасьці, цэласьці сваіх дзяржаўных абшараў (!) і сваей ваеннай сілы"...

Уплывы Нямеччыня у Румыніі й Югаславіі.

Як гэта ня дзіўна, нямецкія ўплывы ў Румыніі і ў Югославіі — пасьля мытнай умовы Нямеччыны з Аўстрыяй — усьцяж павялічываюцца. Палітычна пратэстуючы (каб зрабіць прыемнасьць дабрадзейцы Францыі!), абедзьве дзяржавы гаспадарча цягнуць усё сільней у бок Нямеччыны. Бо-ж Нямеччына — ў распачаўшыхся нанова гаспадарчых перагаворах з Румыніяй і Югославіяй прапануе ім закупаць цалкам усю сельска-гаспадарчую прадукцыю гэтых краінаў, чаго ня можа запранаваць ніводзін з гаспадарчых контр-агентаў Румыніі й Югаславіі! У абмен за гэта Нямеччына трэбуе прывілеяў для ўвозу прадуктаў сваей прамысловасьці, значна танейшых, калі ня лепшых, як французскія, для якіх дабрадзейка — Францыя парупілася загарантаваць у гандлёвых умовах надзвычайна выгадныя для сябе, але цяжкія, а часам і забойчыя, для іх варункі ўвозу і збыту Французская прэса ўсьцяж страшыць Румынію й Югаславію тым, што Нямеччына мае выключна „палітычныя намеры — разьбіцьця Малой Антанты"... Але для гэтай Антанты, як і для Францыі — забойча ўжо тое, што эканоміка Версальскай Эўропы страшэнна супярэчыць з іх палітыкай, а палітыка — няменш шкодзіць эканоміцы!.. Дык вось яны й шукаюць выхаду з гэтага дзіўнага ды недарэчнага палажэньня...

Падрыхтаваньне каралеускай дыктатуры у Румыніі (?).

Характэрна, што ў той самы час, калі на захадзе Эўропы толькі-што з такім гукам і трэскам правалілася гішпанская дыктатура, пацягнуўшы

Беларусы на „Славянскай Выстаўцы" у Латвіі.

Як ужо ведама нашым чытачом, у Рызе, сталічным месьце Латвіі, у сярэдзіне красавіка адбылася „Славянская Выстаўка", у якой прынялі ўчасьце ня толькі латвійскія беларусы, але і віленскія — у асобе Беларускага Навуковага Таварыства, паслаўшага экспонаты з Музэю ім. Ів. Луцкевіча. Выстаўка ўжо закончылася, і Б. Н. Т-ва атрымала з Рыгі справаздачу аб ёй, з каторае і мы падаем жменю інфармацыяў.

„На выстаўцы былі чатыры аддзелы: Беларускі, Вялікарускі, Баўгарскі і Украінскі. Другіх славянскіх нацыяў арганізатары не запрасілі, бо праектавалі сьпярша зладзіць „Русскую" выстаўку, але ў апошні мамэнт надумаліся перастроіць яе на „Славянскую", бо выстаўка „расейскае старасьветчыны" рабілася ўжо тры гады ўзапар і страціла ў вачох публікі цікаўнасьць. З гэтае прычыны і беларусам прышлося рыхтавацца да выстаўкі, быццам на пажар: зьбіраць экспонаты насьпех, браць усё тое, што можна было знайсьці ў Рызе ды ў Дзьвінску, не пасьпеўшы дайсьці да беларускае вёскі, бо на гэта ня было ўжо часу.

„Ня гледзячы на кароткі час, усё-ж такі латвійскія беларусы, з дапамогай Віленскага Музэю, здолелі зрабіць свой аддзел даволі цікаўным і паказальным.

„Вялікарусы выставілі хатнія гаспадарскія рэчы і вялікую лічбу ручнікоў. Гэта была запраўдная народна-нацыянальная падстава ўсяго іх аддзелу, бо-ж да яе яны награмадзілі ўсялякіх прамысловых (фабрычных) вырабаў „пад вялікаруса" (парцэлянавыя самавары фабрыкі Кузьнецова ў Рызе, эмаль па золату і серабру з орнамэнтамі, якія стылізаваны пад „русскій дух", вопраткі артыстак тэатральнае расейскае трупы пад „баярыню" з парчы, даволі многа рэзаных у майстроўні Ценішавай у Смаленску каўшоў і вялікіх конаўцаў, якім мейсца было-б справядлівей у Беларускім аддзеле, ляляк, вышывак і г. д.). Пераважная большасьць рэчаў у вялікарусаў выстаўлена была дзела прадажы асобамі і фірмамі, якія з вырабу іх жывуць.

„Беларускі аддзел складаўся з рэчаў, сабраных у Рызе (кніжкі ў беларускай, расейскай, латышскай і нямецкай мове аб беларусах, беларускія выданьні — навуковыя, навучальныя і літэратурныя, тканіны, гэрбы былых беларускіх ваяводзтваў, партрэты пісьменнікаў, дыяграмы, карта Беларусі), — з рэчаў Дзьвінскае Дзяржаўнае Беларускае Гімназіі (дуда, узоры набіванкі, некалькі невялічкіх кавалачкаў слуцкіх паясоў, вопраткі, орнамэнты разьбы і вышыўкі), а затым з вядомых нам рэчаў Музэю ім. Івана Луцкевіча з Вільні.

„Баўгарскі аддзел складаўся з рэчаў, выстаўленых баўгарскаю мастачкаю Шышковай, якая прывязла прыпадкова ў Рыгу некалькі дываноў, кашуль з шоўку і вопратку, стылізаваную пад баўгарскую (дужа дарагая рэч, вышываная шоўкам на шаўковай тканіне), рад фатаграфічных здымкаў і паштовак з тыпамі баўгараў ды баўгарскія вышыўкі (альбомы).

„Украінскі аддзел быў з'арганізаваны самымі вялікарусамі бяз учасьця ўкраінцаў, а таму і называлі яго „Малорусскім", і нічога характэрнага ўкраінскага ў ім ня было, апрача плахты.

„Тое, што ў Беларускім аддзеле нічога не прадавалася, было з аднаго боку нібы і добра, бо рабіла выстаўку больш паважнай, і публіка ўважліва слухала тлумачэньні; але — з другога боку — мо' гэта было і блага, бо быў попыт і на паясы, і на характэрнейшыя гунькі, і на малюнкі-зарысоўкі грам. Я. Драздовіча, а прадаваць іх было нельга. Калі-б у Вільні хто ўзяўся за беларускія вырабы дзеля прадажы, дык можна было-б з'арганізаваць іх збыт.

„З віленскіх рэчаў найбольшае ўражаньне зрабілі зарысоўкі і разьба з дрэва (хвалілі і тканіны), а з мяйсцовых экспонатаў найбольш цікавіліся дудой, кнігамі (дзівіліся, скуль у беларусаў гэтулькі кніжак?), картай Беларусі, пісьменьнікамі і гісторыяй беларускага народу.

„Адведывалася выстаўка сярэдня, але вынікамі яе можна быць здаволенымі, бо агулам яна зрабіла добрае ўражаньне, як гэта відаць і з расейскае і з латышскае прэсы.

„Шкада, што беларусы ня мелі магчымасьці выставіць больш разьбы, пляцёнак і г. д. Але ўсё-ж зацікаўленьне беларусамі аддзел наш значна падняў сярод тутэйшага грамадзянства і, здаецца, гэта дасьць і пэўныя карысныя для нашае справы вынікі".

разам з сабой у прорву і манархію, на ўсходзе Эўропы — ў Румыніі яе няменш лёгкамысны і рызыканцкі кароль Кароль яўна падрыхтоўвае, як пішуць францускія і англійскія газэты, новую спробу дыктатуры...

Гэтыя газэты пішучь, быццам кароль Кароль як толькі „высьвятліць дакладна для сябе і для краю немагчымасьць стварэньня сталага парлямэнцкага ўраду, дык сам назначыць „габінэт, зложаны блізу з адных толькі генаралаў — з маршалам Прэцану на чале!" Ясна, што фактычным дыктатарам будзе тады сам кароль. Цікаўна падчыркнуць, што гэты прынц Кароль, якога за яго „любоўныя авантуры" пракляў яго бацька, пазбавіў трону ды выгнаў з краю — без права павароту, быў „рэвалюцыйна" прывезены назад у край правадырамі якраз тэй самай „нацыяльна-сялянскай партыі", якая, як здабыўшая вялізарную большасьць на выбарах, панавала данядаўна цалком у парляманьце і ў габінэце, дый якую толькі што рашуча адсунуў ад улады той самы кароль, якому яна вярнула трон!.. Характэрна для румынскага „парлямэнтарызму" і тое, што правадыры гэтай маючай большасьць у парляманьце „ўрадавай партыі" начале з Маніу — так лёгка й ахвотна ўступілі па загаду караля сваю ўладу іншым палітычным групам, якія былі цалком разьбіты на выбарах! Пры тым трэба падчыркнуць, што якраз гэтыя апошнія выбары былі першымі, якія адбыліся запраўды-ж зусім „чэсна й чыста" ў Румыніі, дзе заўсёды ўрад „робіць выбары" здабываючы сабе „напэўняка" згары абсталяваную большасьць, няменш як 70—80 проц...

Дык вось — толькі што стварыў з даручэньня караля — новы урад праф. Іорга, правадыр зусім дробнай і бяссільнай групкі ў Сойме; першым чынам ён і мае... зрабіць новыя выбары, каб „мець большасьць у парляманьце", як гэта робіць традыцыйна ў Румыніі кожны шануючы сябе ўрад...

Парыжская прэса радзіць румынскаму каралю „уважней памятаць біографію гішпанскага Альфонса".

Трэба ўспомніць, што зусім ня „румынскі народ", але ў сутнасьці выканаўцы волі Францыі, найбольш тут уплывовай, прывязьлі з Парыжу ў Бухарэшт на аэрапляне прынца Кароля, каб зрабіць яго каралём. Задачай, якую, як лёгка дагадацца, ўскладала Францыя (дый Англія) на караля, як „добрага вайсковага спэцыяліста", зьяўлялася— рэарганізацыя румынскай арміі і наагул паднясьце ваеннай сілы Румыніі, як важнага зьвяна ў наступна-абаронным бар'еры — „на ўсходзе".

Калі цяпер гэты „ваенны спэцыяліст" увайшоўшы ў самы смак салодкага каралеўскага жыцьця, рыхтуе авантуры й дыктатуры і выклікае такі страшэнны непакой у Францыі, Англіі, дык ясна, што яны ўжо зразумелі сваю абмылку, і тую небясьпеку, якой пагражае гэтая абмылка ўсей справе „румынскага прасла" ў усходнім плоце — ад Балтыцкага мора да Чорнага.

Урадавы крызіс у Баўгарыі.

У Баўгарыі распачаўся ўрадавы крызіс. Пасьля адстаўкі габінэту Ляпчэва кароль Барыс прапанаваў па чарзе місію тварэньня новага ўраду правадыром групаў, блізкіх да папярэдняга ўраду. Але ніхто з іх ані Цанкаў, ані Бураў ня здолелі стварыць ураду. Тады кароль зьвярнуўся да групаў больш радыкальных, блізкіх да знамянітай рэвалюцыйнай Сялянскай партыі, панаваўшай у Баўгарыі ў першыя гады пасьля вайны, а пасьля разгромленай буржуазнымі партыямі Цанкава й інш. Такім чынам на чале новага ўраду мае стануць Малінаў, закляты вораг Цанкава й Ляпчэва, які мае запрасіць да супрацоўніцтва ў сваім габінэце правадыроў Сялянскай партыі.

Сялянская кляся ізноў зусім натуральна падыходзіць да палітычнай улады ў Баўгарыі, дзе складае звыш 80 проц. усяго насяленьня.

Паводле апошніх весткак і Малінаў адмовіўся ад тварэньня ўраду. Справа — ў тым, што, кароль зажадаў, каб Малінаў стварыў урад з прадстаўнікоў усіх галоўных партыяў. Малінаў рашуча адмовіўся працаваць поруч з Цанковым, Ляпчэвым і інш, але згаджаецца фармаваць урад, калі кароль пакіне яму вольную руку ў выбары міністраў.

Рэвалюцыя на Мадэры усе яшчэ трывае.

Паўстанцы на востраве Мадэра рашуча адкінулі ўльтыматум (тэрміновы загад) партугальскага ўраду—зложыць аружжа. Наадварот, — яны рыхтуюцца да сьмяротнай барацьбы за поўную незалежнасьць... Газэты пішуць, што як гэта ні дзіўна, гэты малы востраў зусім можа не баяцца ваеннай сілы партугальскай дзяржавы: ён мае добрую берагавую артылерыю, а дзяржава мае дрэнныя старыя „браняносцы", якія маюць „у міжнароднай марской мове ганаровы назоў „калёшаў".. Але ў Партугаліі наагул усе рэвалюцыі маюць асаблівы фарсавы характар. Але сумны для Партугаліі „камізм" гэтай мадэрскай рэвалюцыі яшчэ і ў тым, што берагавая артылерыя вострава мела мэтай бараніць востраў ад ненасытна-прагавітых апэтытаў Англіі, цяпер бамбардаваць сваю збунтаваную калёнію Партугалія ня можа—ня толькі таму, што мае „старыя калёшы"—замест ваенных караблёў, але й таму, што блізу ўсе дамы ў „сталіцы" партугальскага вострава належаць да... Англійцаў. Дык бамбардаваньне сталіцы пэўне-ж адразу выкліча рашучы пратэст з боку Англіі.

Дык хіба й цяпер, як і ў кожнай чарговай „рэвалюцыі" ў Партугаліі, якая адбываецца блізу штогодна, выдатную, а можа, і фатальную для партугальскай улады на Мадэры, ролю іграе якраз англійская рука...

Не дарма-ж англійскія купцы скупляюць з гары штогодна ўвесь запас слаўнага віна „Мадэры", якое так любіць Англія...

Кароткія навіны.

— Паводле афіцыяльных вестак, Корпус Пагранічнай Стражы за 1929 і 1930 гады сваей працы (пераважна на ўсходнім пагранічча з радамі) — зьліквідаваў 85 шпіёнскіх арганізацыяў — з больш, як 300 шпіёнамі, 40 дывэрсыйных бандаў і 144 контрабандныя афэры, у іх ліку — 130 на пагранічча з Літвой.

Адным словам — «жывая граніца».

— Польскія прамыслоўцы з вялікай помпай прыняты прадстаўнікамі Радавай улады ў Маскве. Нар. Камісар замежнага гандлю Розэнгольц выдаў у чэсьць іх банкет, у часе якога гаспадар і польскія госьці абмяняліся „сэрдэчнымі прамовамі".

— Слаўны правадыр англійскіх лібэралаў, Льлёйд-Джордж, выбіраецца ў падарожу ў СССР, каб асабіста паглядзець, як выконываецца знамянітая бальшавіцкая «пяцілетка». Льлёйд-Джордж, як ведама, быў першы з эўропэйскіх палітыкаў (ня лічучы нямецкіх), які заявіў, што «з бальшавікамі трэба гандляваць, бо-ж гандлююць і з людаедамі».

— 20-IV адбылося ў Лёндане першае паседжаньне так званага «Камітэту Трох», які складаецца з сяброў Рады Лігі Нацыяў і пераглядае сьпярша ўсе скаргі з боку меншасьцяў, дэцыдуючы, якія падаць на разгляд Рады, якія не.

Камітэт, разглядзеўшы скаргі ўкраінцаў з Усходняй Галічыны на польскі ўрад —у зьвязку з так-званай «пацыфікацыяй», пастанавіў затрэбаваць ад польскага ўраду дадатковыя высьвятленьні. Як ведама, скаргі гэтыя маюць быць разгледжаны Радай у часе траўнёвай яе сэсіі.

— У Жэнэве рыхтуецца міжнародная конфэрэнцыя, якая мае задачай залажыць міжнароднае таварыства зямельнага крэдыту, ці Міжнародны Зямельны Банк. Сябрамі Банку маюць быць 8 аграрных краінаў Эўропы; апроч іх, зацікавіліся справай Францыя, Італія і Швайцарыя. Стрымана адносіцца да справы пакуль што Нямеччына. Дый — нічога дзіўнага, бо-ж гэтае аб'яднаньне аграрных дзяржаваў — адзін з спосабаў, якімі Францыя хоча бароцца з Нямеччынай за «гэгэмонію» у Эўропе...

— З Амэрыкі ідуць усхваляваўшыя ўсе земляробскія дзяржавы весткі, быццам амэрыканскія «хлебныя каралі» маняцца кінуць у Эўропу запасы ў 270 мільёнаў бушэляў пшаніцы па цане напалову танейшай, як кошты прадукцыі.

Гэта, зразумела, канчальна зруйнуе збажовы рынак у Эўропе.

Весткі гэтыя афіцыяльна запярэчыў амэрыканскі міністар земляробства, а дасканала паінфармаваныя амэрыканскія газэты цьвярдзяць, што гэта — праўда.

— Чарговая канфэрэнцыя Малой Антанты (палітычны хаўрус Чэха-Славацыі, Румыніі і Югаславіі) назначана на 4 траўня — ў Букарэшцэ (Румынія).

— Грэцкі прэм'ер Вэнізэлёс заявіў журналістам, што новы прэсавы закон ня будзе зьмяшчаць у сабе нічога, што-б нарушала поўную вольнасьць прэсы. Паны-ж журналісты самі хай парупяцца аб тым, каб ачысьціць прэсу ад асабістых лаянак, паклёпаў ды парахункаў. Сам прэм'ер запрапанаваў сябе за пачэснага старшыню такога саюзу журналістаў.

— Гішпанскі рэспубліканскі ўрад прызнаны ўжо цэлым радам вялікіх і невялікіх дзяржаваў сьвету: Англіяй, Францыяй, Амэрыканскімі Штатамі, Польшчай, Аўстрыяй, Грэцыяй і інш.

— Выбары ў гішпанскі ўстаноўчы сойм маюць адбыцца паміж 21 і 25 чэрвеня. Права выбіраць будуць мець усе грамадзяне, якім скончыўся 21 г., а права быць выбранымі — тыя, хто лічыць ня менш 23 гады.

— Англійскі ўрад даў згоду на пабыт «караля» Альфонса ў Англіі, але толькі на кароткі тэрмін. Сталае пасяленьне ў Англіі будзе дазволена «каралю» толькі пасьля яго поўнага адрачэньня ад трону.

— Карыстаючыся ўнутранымі забурэньнямі ў Гішпаніі, ваяўнічыя плямены гішпанскага Марокка, слаўныя рыффэны і інш., рыхтуюць новае паўстаньне. Гэтыя рыффэны яшче нядаўна — ў працягу 2—3 гадоў — трымалі ў страху гішпанцаў дый прагналі-б іх цалком з Марокка, калі-б не „шляхотная" дапамога з боку Францыі, перапалоханай за лёс свайго панаваньня ў Афрыцы.

— Побач з паўстаньнем у рэспубліцы Нікарагуа — пачалося паўстаньне і ў суседняй рэспубліцы Гондурас. Але ўрадавыя войскі хутка разьбілі паўстанцаў, якія аднак-жа яшчэ маюць раскіданыя сілы ў краі.

— Бэльгійскі Ўрад распачаў працу над нішчэньнем вялізарнай масы нямецкіх марак, пакінутых у Бэльгіі акупацыйнымі ўладамі ў часе вайны. Уся маса гэтых, страціўшых вартасьць марак — на суму 3.864 с паловай мільёнаў — важыць 137.870 кіляграмаў ды займае прастор у 400 кубічных мэтраў!

Бэльгійскі ўрад прадаў гэтыя маркі фабрыцы пакавальнай паперы дзеля перапрацоўкі на паперу.

— У Бэрліне скончыўся сэнсацыйны працэс нейкага Кюртэна, нячувана жорсткага забойцы. Кюртэн забіў 9 жанчын і малых дзяўчынак, апроч таго ён 7 разоў рабіў замах на дзяўчат рознага

веку, якіх адратаваў толькі прыпадак. Забойца датаго.ж піў кроў сваіх яшчэ жывых ахвяраў, чуючы ад гэтага «злікае здаваленьне». Дактары аднак-жа прызналі гэтага чалавека-зьвяра «псыхічна здаровым». Суд засудзіў яго на «дзевяцікротную кару сьмерці», апроч таго, на 15 гадоў катаргі... У часе працэсу Кюртэн спакойна і адкрыта расказаў пра ўсе свае забойствы — з усімі найдрабнейшымі дэталямі, не хаваючы зусім таго «здаваленьня», якое яны яму давалі...

ХРОНІКА

— У Беларускім Дабрадзейным Т-ве. 3-га траўня г. г. у 6 г. вечара адбудзецца Агульны Сход Бел. Дабрадзейнага Т-ва з наступным парадкам дня:

1. Справаздача Ураду і Рэвізійнай Камісіі,
2. Зацьверджаньне буджэту на 1931 год,
3. Выбары Ураду і Рэвізійнае Камісіі,
4. Выбары прадстаўнікоў у Цэнтрасаюз,
5. Бягучыя справы.

— Віленская Акружная Рада Саюзу Коопэратываў. Як нас паведамляюць 16-га траўня адбудзецца паседжаньне Віленскае Акружное Рады Саюзу Коопэратываў, якая, як нам ведама, у працягу году ніразу ня зьбіралася. Вызначанае паседжаньне, відаць, выклікана тым, што 17 траўня адбудзецца Акружная Конфэрэнцыя, на якой Рада павінна даць справаздачу аб сваёй дзейнасьці. Наагул сёлета мы мелі нейкую дзіўную Раду — так напр.: на днях коопэратывы атрымалі прапазыку выпісаць па 50—100 экзэмпляраў коопэрацыйнай часопісі, якую быццам Рада „пастанавіла“ выдаваць. Наш супрацоўнік зьвярпаўся да некатарых сяброў Рады з мэтай атрымаць больш дакладныя інфармацыі аб гэтай часопісі, але ніхто з іх нічога аб ей ня ведаў. Прапазыка да коопэратываў аб выпісцы часопісі аднак зьяўляецца фактам, бо-ж наш супрацоўнік сам аглядаў такі „абежнік“, падпісаны п. Годэцкім, які зьяўляецца здаецца старшынёй Рады. Ці-ж бы гэта п. Гадэцкі сам пастанаўляў за ўсю Раду, не паведамляючы яе сяброў? Добры працаўнік на ніве коопэрацыі няма чаго казаць!

Відаць і справаздача на конфэрэнцыю ўжо гатова. Цікава!

— Акружная Конфэрэнцыя спажывецкіх коопэратываў Віленшчыны адбудзецца 17 траўня ў 10 гадзін раніцы ў памяшчэньні Саюзу Коопэратываў (пры завулку Роса № 3).

На гэтую Конфэрэнцыю, як паведамляюць нас, мае прыехаць Дырэктар Саюзу гр. Рапацкі з Варшавы.

— Агульны сход коопэратыву «Спулдзельца». Агульны гадавы сход коопэратыву «Спулдзельца», ля якога гуртуецца віленскае беларускае грамадзянства, адбудзецца 10 траўня ў 15 гадзін у памяшчэньні Саюзу Коопэратываў пры завулку Росса № 3.

Парадак дня:

1) Адкрыцьцё сходу і выбары прэзыдыюму,
2) Прачытаньне пратаколу папярэдняга сходу.
3) Справаздача Наглядное Рады і Управы аб дзейнасьці коопэратыву, прыняцьце рэзалюцыі ў справе пратаколу аб люстрацыі коопэратыву і зацьверджаньне справаздачы за 1930 год,
4) Разгляд пляну працы і зацьверджаньне бюджэту на 1931 год,
5) Вызначэньне рубяжа для забаязаньняў, якія коопэратыў можа ўзяць на сябе,
6) Выбары 7 сяброў Наглядное Рады.

Сход будзе лічыцца правамоцным пры кожнай лічбе прысутных сяброў, як скліканы згодна з вымаганьнямі 18 арт. статуту.

— Цэны на збожа ў Польшчы ўсьцяж растуць. 22 красавіка ў Варшаве жыта прадавалі па 28 зл. 50 гр., а пшаніцу — па 32 зл. 75 гр. Шкада толькі, што гэтыя ўздым цэнаў на вырабы земляробства ідзе ў кішані гандлёвых пасрэднікаў, млынароў ды спэкулянтаў, а хлебаробу ад гэтага „палепшаньня збажовай коньюнктуры“ зусім ня лепш. Трэба хлеборобам рабіць хаўрусы ды браць збыт збожа ў свае рукі.

— Мэльдункі. Віленскі Магістрат пастанавіў звольніць сталых жыхароў Вільні ад запраўды-ж клапатлівага ды нікому непатрэбнага абавязку „вымэльдаваньня“ і „замэльдаваньня“ — у выпадках выезду з места на кароткі час.

КАРЭСПАНДЭНЦЫІ

Як жыў і ўміраў стораж нашай воласьці

(в. Козлоўшчына, Паставскі пав.).

Стораж Янка служыў пры нашай Луцкай, а цяпер Казлоўскай воласці ад маладых гадоў. Пры расейскай царскай уладзе яму жылося вельмі добра. Валасныя пісары найбольш былі маладыя хлопцы, не жанатыя, дзеля гэтага Янка быў гаспадарам: ён даглядаў пісараву скаціну, ён жа варыў пісару есьці, адным словам, ён быў даверанны на ўсю воласьць гаспадар

Пасьля рэвалюцыі, як скінулі цара, асабліва пры бальшавіках прышлося яму пагаладаць, стаў ужо старэць, недамагаць, а пры польскай уладзе і зусім ужо састарэў.

Бо ня штука: меў 100 г., дык працаваць ужо ня мог, але ад воласьці не адхадзіў. За яго такую даўгую і шчырую службу сабіралі яму прадукты на пражы ўленьне сяляне нашай воласьці. У 1929 г. зімой саўсім занямог; адзін раз выйшаў на двор і стаў штосьці капаць, — капаў, капаў і заваліўся. Хто яго ведаець, што ён капаў, але ўсе кажуць, што хацеў закапаць грошы. Гэта ўвідзілі двое сялян, Юстын і Антасёк, бо яны ў гэты дзень рэзалі ў воласьці дрова; як увідзілі яны, што Янка заваліўся, дык узялі яго, увялі ў зборню і палажылі на ложку. Тут ён і памёр, а тады аказалася, што пры ім было ажно тысяча дзьвесьце рублёў расейскіх золатам. За гэтыя скарбы пахароны зрабілі надта гучныя на славу: хто рабіў труну, заплацілі 50 зл., папу 100 руб. зол. дзякану 50 р.

А вечар жа жалобны які зрабілі! Гарэлачку пілі, як вадзіцу, ўсю ноч іграла музыка, і людзі казалі, каб такія часьцей умыралі. Рэшта грошы пашла пад казну.

Вось як жыў і ўміраў стораж Янка: сам сабе жалеў, з голаду ўміраў, да беднай сястры хадзіў, апошні кусочак хлеба ў яе браў, а грошы нет ведама для каго хаваў...

Цемра

(в. П.-Вострау, Сакольск. пав.).

У той час, калі ў некаторых вёсках беларуская моладзь зарганізаваўшыся ў нейк ці то прасьветны, ці то драматычны гурток, вядзе культурную працу,—моладзь нашае вёскі па-за што дзеннаю працаю каля дому, апрача ігры ў карты і піцьця гарэлкі нічога ня робіць.

Бо-ж і запраўды. Нашая моладзь, заняўшыся гарэлкаю й картамі нават ня бачыць таго, што робіцца пад бокам, як спрытныя махляры, прыкрыўшыся розньімі „дабрадзейнымі“ сьвіткамі, аж пеняцца запускаючы свае прагавітыя капцюры ў кішэні нашага забабоннага селяніна.

Хлопцы і дзяўчаты, а ці-ж не на вашым абавязку ёсьць змагацца з подобнымі праявамі? Я думаю, што ўжо наўвышэйшая пара прагляпуць на сьвет і прыглядзецца да таго, што робіцца наўкол плябаніі, застанавіцца і навучыць хоць сваіх блізкіх, каб не цалавалі ботаў розным „цудатворным“ манахам, аддаючы ім часта апошні свой грош, якія на нашай цемры — набіваюць сабе кішэні, ганьбячы пашае чалавечае „я“!

Моладзь, да вас зьвяртаюся: схамяніся!

Востравец.

Паводка.

(м. Смаргоні).

У „Dzienniku Wileńskim“ ад 24 красавіка с. г. я прачытаў, што паводка ў м. Смаргоні затапіла 8 хатаў. Гэтыя весткі не адказваюць праўдзе. М. Смаргоні сёлета паводка зусім не закранула. Адчулі паводку ў гміне ўсяго тры вёскі. Найбольш пацярпела в. Піралаз, дзе не засталося на месцы ані аднэй будыніні і загінула шмат жывога і мёртвага інвэнтара. Страты дасягаюць каля 10.000 зл. Вада была паднята да 7 мэтраў.

М. Дурэйка.

Пісьмо у рэдакцыю.

Дакуль жа гэта будзе?

„Беларуская Крыніца“ — орган Кс. А. Станкэвіча, які аднячасна зьяўляецца і законавучыцелям Віленскай Беларускай гімназіі ня спыняецца ў лаянцы па адрэсу гімназіі і яе пэдагогічнага пэрсаналу. Асабліва даліся ў знакі. „Беларускай Крыніцы“ вучыцялі гэтае гімназіі Гр. Гр. Луцкевіч і Астроўскі.

Што лаюць гр. Астроўскага, дык можа і добра, бо ён падчас свайга дырэктарства залішня цацкаўся з кс. А. Станкевічам, ня хочучы ніяк пазбавіць нашых дзяцей ягонай „апекі“. У свайм часе мы бацькі зварочвалі ўвагу Дырэктару Астроўскаму па недапушчальнасьць пакідаць распалітыкаванага ксяндза ў школе, аднак нашыя ўвагі чамусь праходзілі міма вушай дырэктара. Цяпер, калі кіруе гімназіяй гр. Міхалевіч — ня зьвязаны сваею папярэдняю працаю з „сьвятым“ айцом, урэшце трэба з гэтым скончыць. Абавязак дырэктара абараніць нашых дзяцей ад той сьмярдзючай палітыкі, якую вядзе кс. Станкэвіч. Тое, што ён прыкрываецца рознымі анальфабэтамі — Пазьнякамі, Шутовічамі і да іх падобнымі, нікога з нас не пераканае ў яго „сьвятасьці“. Вельмі хітрая езуіцкая палітыка шыта белымі ніткамі — і слова і стыль „нашага айца“ мы ведаем!

Годзі ўрэшце выліваць агідны бруд на нашага, скажу шчыра, найлепшага вучыцеля беларускае літэратуры гр. Луцкевіча — бо-ж ён якраз можа найдалей стаіць у школе ад усялякае палітыкі, — паказваючы толькі і выключна нашым дзецям найпрыгажэйшыя бакі нашае беларускае літэратуры. Ён ўпойвае ў іх душу тое, што зьяўляецца найцаньнейшым у жыцьці кожнага чалавека ў гэта любоў да ўсяго свайго й пашану да чужога.

Нам непатрэбна тая атрута, якая сыстэматычна ўліваецца „Багабойным“ айцом у душы нашых дзяцей, і дзеля гэтага, думаю, што сучасны Дырэктар ўрэшце паложыць канец клерыкальнаболюдаедзкай палітыцы ў школе.

Бацька.

Ксяндзоўская „цэнзура“ твораў Ф. Багушэвіча.

Ня велмі даўно Інстытут Беларускаў Гаспадаркі і Культуры выдаў шырока ведамыя творы Францішка Багушэвіча „Беларускую Дудку“ і „Смык“. Вялікую прадмову да гэтых выдавецтваў напісаў „сам“ кс. Адам Станкевіч, які, відаць, пераняўшыся праз меру сваей роляй рэдактара, пазволіў сабе выкінуць з верша Багушэвіча „Быў у чысцы“, эпізод, дзе гаворыцца некарысна аб ксяндзах. Ува ўсіх нам ведамых выданьнях, як краёвых, так і загранічных, Багушэвіч аб ксяндзах, што „царцяць у чысцы“ піша так:

Я то думаў, што ксяндзоў тут няма,
Калі зірк, а і ксёндз тут сядзіць:
Чорт яго аблажыў грашыма
Запаліў у грашах тых, і ксёндз так гарыць.
А другі-дык вісіць, але як?
Дык аж стыдна мне зам гаварыць.
Ад стыду чырвоны, як рак,
Вочы жмура, як кот і гарыць.
А тут баба яго так кляне
Ды так лае з астатніх-жа слоў,
Што каб гэтак хто лаяў мяне,
Я-б яго з сьвету даўно перавёў.

Вось-жа й успомненым выдавецтве нашых клерыкалаў спатыкаем толькі першыя чатыры радкі з прыведзянай цытаты. Усё астальное выкасаваў чырвоны алавік самазванняга „духоўнага цэнзара“ Кс. Станкевіча. Нам ня ведама ці гэны эпізод з верша Багушэвіча Кс. Станкевіч узяў на свой рахунак, калі яго выкінуў, ці можа хацеў бараніць польскіх ксяндзоў, да якіх за часоў Багушэвіча гэта аднасілася. Кожнаму затое ведама, што такая цэнзура компрomітуе цэнзара, фальшуе твор, а касты чорнае інтэрнацыаналу ў часы цяперашняга для яго зьмяркання ня выратуе.

Якое счасьце, што ня жывём у тых часох, калі падобныя вершы ня цэнзуравалі, а палілі... разам з аўтарам! У нашы цяжкія часы можна мець хоць тую невялікую пацеху, што часы інквізыцыі і панаваньня чорнага інтэрнацыаналу ня вернуцца.

Карысны календар.

Ідзе вясна. Як у прыродзе, так і ў гаспадарцы адбываецца ажыўленьне.

Гаспадыні прыбіраюць і беляць свае хаты, ткуць і беляць палотны, фарбуюць вопраткі, гадуюць гусей і курэй, прыгатаўляюць рознае насеньне для градаў, робяць сыры, б'юць масла, соляць і абветрываюць вандліну і каўбасы; гаспадары гатуюцца да палявых работ: праваць плугі і бароны, калёсы; пчаляры з трывогаю прыглядаюцца да пчолаў, як яны маюцца; садоўнікі парадкуюць сады: абразаюць непатрэбнае і сухое гальлё, беляць дрэвы.

Ды кожная пара году мае свае хлопаты, патрабуе веды і ўменьня, каб усё ўтрымаць у парадку, ды каб дабыць срэдствы для істнаваньня. Веду да ўсяго даюць школы і кніжкі, а ўменьні даюць практычныя парады практычных людзей. На жаль-жа, нашы вёскі яшчэ бедны на спрактыкаваных людзей, дзеля чаго трэба выкарыстаць тыя парады, якія даюцца ў кніжках. Між іншым шмат даюць розных парадаў і календары. Вось-жа пад гэтым паглядам найлепш дапасаваны Беларускі адрыўны календар Беларускага Выдавецкага Таварыства на сёлетні 1931 год. У календары зьмешчана шмат практычных парадаў з розных галінаў вясковага жыцьця: па земляробству, гародніцтву, садоўніцтву, пчалярству, гадоўлі жывёлы, догляду ие, шмат парадаў гаспадыні з хатняга жыцьця і г. д.

А разам з тым зьмешчаны навуковыя і агульна-культурнага, грамадзкага і нацыянальнага характару рэчы.

Выпісаць можна з Беларускай кнігарні ў Вільні, Вострабрамская вул. № 1. Каштуе толькі »70« гр., з перасылкаю 1 зл.

Беларускія календары Беларускага Выдавецкага Таварыства ня трэба зьмешваць з адрыўным календаром выданьня Знамяроўскага на 1930 г. і выданьня „Культуры“ на 1931 год.

Рэдактр-выдавец: М. СІНЯЎСКІ.

Друкарня А. ДВОРЖЭЦА Вільня, Завальная 32.